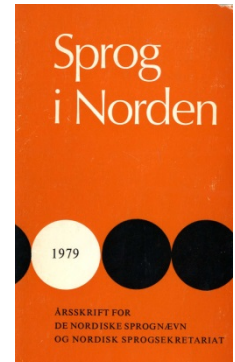

Sprog i Norden

Titel: Språksamarbeid i Norden 1978
Forfatter: Ståle Løland
Kilde: Sprog i Norden, 1979, s. 81-90
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Dansk Sprognævn

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Språksamarbeid i Norden 1978

Av Ståle Løland

Nordisk språksekretariat

Nordisk språksekretariat begynte sin virksomhet 1. juli 1978 i Oslo. Sekretariatet er opprettet av Nordisk ministerråd og får sine midler bevilget over det nordiske kulturbudsjettet.

Ifølge retningslinjene skal sekretariatet arbeide for å bevare og styrke det språklige fellesskapet i Norden og fremme den nordiske språkforståelsen. Dette skal sekretariatet gjøre bl.a. ved å ta opp språk- og terminologispørsmål som angår mer enn ett nordisk språk, stimulere til forskning omkring spørsmål av nordisk interesse og medvirke til at resultatene av denne forskningen blir publisert. Sekretariatet skal arrangere møter og konferanser om språkspørsmål og være et kontaktorgan for spørsmål som angår grannespråkundervisningen i Norden. Det skal også samarbeide med massemediene og forlagene om tiltak som kan fremme den nordiske språkforståelsen, og medvirke til at det blir utarbeidet ordbøker og ordlister mellom ulike språk i Norden.

Nordisk språksekretariat er et samarbeidsorgan mellom språknemndene i Norden. De tolv styremedlemmene representerer språknemndene og tilsvarende organer på Færøyene og Grønland. Arbeidsutvalget har en representant fra hver av språknemndene i Danmark, Finland, Norge og Sverige.

Selve sekretariatet består foreløpig bare av en samnordisk sekretær og en kontorfullmektig i halv stilling. Men det er meningen at sekretariatet skal bygges ut med særskilte nordiske sekretærer knyttet til språknemndene i Danmark, Finland, Norge og Sverige. Nemndene i Finland og Sverige får opprettet slike stillinger i første halvdel av 1979, mens det er mer uvisst med Dansk Sprognævn og Norsk språkråd. (Se nærmere om organisasjon, arbeidsoppgaver o.l. i Språk i Norden 1977 og 1978.)

Handlingsprogram for forbedret språkforståelse i Norden

Den viktigste enkeltsaken for Språksekretariatet den første tiden har vært å utarbeide en analyse av de vesentligste problemer som reiser seg i forbindelse med språkforståelsen mellom de nordiske land. Utredningen ble utført etter oppdrag fra Nordisk ministerråd på bakgrunn av en rekommandasjon i Nordisk råd (rek. nr. 12/1977):

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att snart framlägga ett samlat handlingsprogram för förbättrad språkförståelse i Norden och i det nordiska samarbetet.”

I utredningen fra Språksekretariatet blir det pekt på en rekke tiltak som bør settes i gang så snart som mulig for å bedre språkforståelsen i Norden:

- utbygging av det organiserte språkrøktsarbeidet i Norden
- styrking av grannespråksundervisningen og morsmålsundervisningen på alle utdanningsnivåer
- utbygging av radio- og tv-samarbeidet i Norden
- utarbeiding og ajourføring av ordbøker mellom de nordiske språkene
- styrking av det nordiske samarbeidet og de personlige kontaktene over landegrensene

(Hele utredningen er publisert i Svenska språknämndens tidskrift Språkvård nr. 2, 1979.)

Andre saker

I startfasen har Språksekretariatet lagt stor vekt på å gjøre sin virksomhet kjent gjennom pressemeldinger og orienterende artikler i en rekke tidsskrifter. Dessuten har representanter for sekretariatet ved intervjuer i radio og ved flere møter og konferanser orientert om sekretariatet og om nordisk språksamarbeid. Det er innledet samarbeid med terminologisentra- lene og standardiseringsorganisasjonene i Norden (jf. nedenfor) og med andre organisasjoner, bl.a. morsmåslærerforeningene og foreningene Norden. Sekretariatet har også begynt arbeidet med å kartlegge litteratur, ordbøker, prosjekter o.l. av interesse for nordisk språkrøkt. Tanken er at sekretariatet etter hvert

skal bli en sentral informasjonsinstans for alt nordisk språk-samarbeid. Sekretariatet vil også skaffe seg oversikt over lover og administrative bestemmelser som angår de nordiske språkene.

Sekretariatet har uttalt seg om to søknader til Nordisk kulturfond og om rapporten "Nordisk språkforståelse — i går, i dag, i morgon". I rapporten gjør den svenske forskeren Stig Örjan Ohlsson greie for tidligere forskning omkring nordisk språkforståelse og vurderer hvilken betydning en eventuell nordisk radio- og tv-satellitt kan få for språkforståelsen i Norden.

Samarbeidet mellom språknemndene

Opprettelsen av Nordisk språksekretariat er et viktig skritt i retning av å styrke språksamarbeidet i Norden. Selv om sekretariatet har begrensede ressurser til disposisjon, er situasjonen vesentlig bedre enn tidligere da de nasjonale språknemndene bare hadde det nordiske samarbeidet som en av sine oppgaver ved siden av mange andre. Nå vil det bli holdt flere møter mellom representanter for språknemndene: normalt fire sekretærmøter i året (tidligere ett), to arbeidsutvalgsmøter og ett styremøte. I tillegg kommer det nordiske språkmøtet, som har vært holdt hvert år siden 1954.

Også det daglige samarbeidet mellom nemndene vil bli styrket, særlig når de nye nordiske sekretærstillingene blir opprettet. Sekretariatet i Oslo samordner arbeidet, som først og fremst går ut på at nemndene rådfører seg med hverandre i språkspørsmål som angår mer enn ett nordisk språk. Siktemålet er å forsøke å komme fram til felles tilrådinger og hindre at det oppstår unødvendige forskjeller mellom språkene.

Terminologisk samarbeid i Norden — Nordterm

I terminologiske spørsmål rådfører nemndene seg ofte med de nordiske terminologiorganene: Centralen för teknisk terminologi i Finland, Rådet for teknisk terminologi i Norge, Tekniska nomenklaturcentralen i Sverige og terminologiavdelingen ved

Handelshøjskolen i København. Mellom terminologiorganene, språknemndene og visse andre terminologiskapende organisasjoner har det i de siste årene utviklet seg et organisert samarbeid som bl.a. kommer til uttrykk gjennom de såkalte Nordterm-møtene. Samarbeidet går bl.a. ut på å utveksle informasjon om pågående og planlagte prosjekter. I juni 1978 ble det holdt et nordisk terminologikurs i København, og en arbeidsgruppe har avgitt en prosjektrapport til Nordinfo om mulighetene for samarbeid mellom nordiske termbanker. På Nordterm-møtet i København i april 1979 ble det nedsatt et koordinerende utvalg som bl.a. skal kartlegge terminologi-prosjekter av interesse, vurdere mulige fellesprosjekter og hvordan de best kan gjennomføres. Nordisk språksekretariat er representert i utvalget.

Den nordiske nyordsundersøkelsen

Språknemndene har stor nytte av den nordiske nyordsundersøkelsen i den språklige rådgivingen og i arbeidet med å forsøke å hindre at det oppstår unødvendige forskjeller mellom språkene. Dette er et prosjekt som nemndene har samarbeidet om i mange år. I første omgang skal resultatet av arbeidet publiseres i tre parallelle ordbøker — en for dansk, en for norsk og en for svensk (og finlandssvensk). Redigeringen er stort sett den samme for de tre bindene, og de vil inneholde opplysninger om tilsvarende ord i grannespråkene. Arbeidet har kommet lengst i Norge, og en regner der med å ha et trykkeferdig manuskript i løpet av 1979/80.

Det 25. nordiske språkmøtet

ble holdt i Visby på Gotland 15.—17. september 1978. Deltakere: Marie Bjerrum, Erik Hansen, Poul Lindegård Hjorth, Henrik Galberg Jacobsen og Allan Karker (Dansk Sprognævn); Terho Itkonen, Esko Koivusalo, Björn Pettersson og Mikael Reuter (Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland); Jóhan Hendrik W. Poulsen (Froðskaparsetur Føroya); Lars Møller Lund (Grønlands landsråds språk- og rettskriv-

ningsutvalg); Baldur Jónsson (Íslensk málnefnd); Reidar Djupedal, Eyvind Fjeld Halvorsen, Alf Hellevik, Leif Mæhle, Arnulv Sudmann og Arnold Thoresen (Norsk språkråd); Alf Isak Kesitalo og Ole Henrik Magga (Samisk språknemnd), Sture Allén, Sonja Carlberg, Ulla Clausén, Catharina Grünbaum, Bertil Molde og Gun Widmark (Svenska språknämnden); Ståle Løland (Nordisk språksekretariat), Birger Halle (Utbildningsdepartementet).

På programmet stod bl.a. disse punktene:

1. Nordiske språkprosjekter

Ståle Løland orienterte om Nordisk språksekretariat og om prosjekter av interesse for språknemndene. Han omtalte en rekke nordiske ordlisteprosjekter, bl.a. *Nordisk politisk ordbok*, *Norsk landbruksordbok* (jf. s. 121) og en *nordisk ordliste med arbeiderverntermer* som Nordisk ministerråd har bevilget penger til. Videre kom han inn på planene om et *nordisk språkar* i 1980 og på rapporten *Våra grannspråk* (NU B 1978: 11), som er resultatet av de siste årenes utredningsarbeid innenfor det nordiske grannespråksprosjektet. Av andre prosjekter kan nevnes forslaget i Nordisk råd om å opprette et nordisk *språk- og informasjonssenter i Finland* og planene om en nordisk *dokumentasjonssentral for språkvitenskap* (Språkdok) i Göteborg. Nordisk språksekretariat vil antakelig bli medarrangør av et symposium i 1980 om internordisk språkforståelse. Symposiet er det fjerde i en rekke på fem som tar for seg emner innenfor *anvendt nordisk språkvitenskap* med særlig vekt på morsmålspedagogikk. Emnene for de andre symposiene er: "Språkkriktighetsproblemene i skolen" (København, oktober 1978), "Grammatikkmodeller og alternative begreps-systemer i morsmålet" (Helsingfors, januar 1979), "Dialekt og riksspråk i skolen" (Oslo, mars 1979) og "Språkstimulering i førskolealderen" (tid og sted ennå ikke fastsatt). Det vil bli gitt ut fylldige rapporter fra symposiene, som er finansiert av Nordisk ministerråd.

2. *Prinsippene for nemndenes rådgivingsarbeid*

Dette var hovedemnet også på det forrige nordiske språkmøtet, og resultatet av drøftingene blir presentert i dette nummeret av Språk i Norden.

3. *Kritiske faktorer i samisk språkutvikling*

Alf Isak Keskitalo redegjorde for det samiske språkets situasjon og for problemer i forbindelse med forsøkene på å styrke språkets stilling. (Foredraget er trykt i Språkvård nr. 4, 1978.)

På møtet diskuterte en også visse sider ved forholdet mellom språknemndene og Nordisk språksekretariat. Rektor Lennart Bohman holdt et foredrag om skolens holdning til dialekten på Gotland.

ARBEIDET I DE ENKELTE SPRÅKNEMNDENE

Språklig rådgiving

Språknemndene i Norden er organisert noe forskjellig og har til dels ulike arbeidsoppgaver. Likevel har de mye til felles. Den språklige rådgivingen til enkeltpersoner og til offentlige og private institusjoner er en hovedoppgave for alle nemndene. De svarer på språkspørsmål skriftlig og over telefon og gransker språket i terminologilister, forslag til standarder, publikasjoner fra det offentlige o.l. Representanter for nemndene deltar i radioprogrammer og skriver artikler til aviser og tidskrifter om språkspørsmål. I Finland har f.eks. radioprogrammene "Språkvåktarna" og "Kielikorva" (språket) blitt svært populære. Nemndene driver også rådgiving gjennom meldingsbladene sine: "Kielikello" (Finska språkbyrå), "Nyt fra Sprognævnet" (Dansk Sprognævn), "Språknytt" (Norsk språkråd) og "Språkvård" (Svenska språknämnden). (Jf. omtale av meldingsbladene på s. 97—99.)

Rådgivingsarbeidet har økt betydelig de siste årene. I 1971 svarte f.eks. Dansk Sprognævn og Svenska språknämnden på ca. 5000 språkspørsmål hver. I 1978 var tallet steget til ca.

7000 spørsmål. Antallet telefonspørsmål til språknemndene i Finland økte med ca. 10 % det siste året. Finska språkbyrån hadde hele 12 361 telefonspørsmål i 1978. En tilsvarende økning er registrert i de andre nemndene. Grunnen kan være en stigende språkinteresse blant folk og at språknemndene har blitt bedre kjent.

Ordboks- og terminologiarbeid

Alle nemndene driver en eller annen form for ordboks- eller terminologiarbeid. En hovedoppgave for det grønlandske språk- og rettskrivningsutvalget i 1978 var f.eks. utarbeidelsen av en liste over sjøfartsterminologi. Ved Froðskaparsetur Føroya arbeider en med kritisk gjennomgåelse av to ordboksmanuskripter: en færøysk—norsk og en færøysk—engelsk ordbok. Íslensk málnefnd har støttet elektroingeniørenes ordutvalg økonomisk og deltatt i utvalgets arbeid med å utarbeide en ordliste for dette faget. Sverigefinska språknämnden har satt i gang et prosjekt med sikte på å utarbeide en svensk—finsk ordliste over arbeidsmarkedsterminologi med utgangspunkt i svenske forhold.

Norsk språkråd driver et ganske omfattende terminologiarbeid. Rådet har egne komiteer for biologisk terminologi, dataterminologi og markedsføringsterminologi, og samarbeider med Rådet for teknisk terminologi om å utvikle en norsk olje-terminologi. Språkrådet deltar også i arbeidet med å få i stand en norsk termbank sammen med RTT og Prosjekt for data-maskinell språkbehandling ved Universitetet i Bergen. Sammen med Leksikografisk institutt ved Universitetet i Oslo arbeider rådet med to håndordbøker, en for bokmål og en for nynorsk.

Svenska språknämnden er rådgiver for Tekniska nomenklaturcentralen og gjennomgår sentralens ordboksmanuskripter språklig. I 1978 gransket den svenske nemnda ca. 3200 sider av manuskriptet til en svensk—finsk ordbok. Nemnda arbeider også med en norsk—svensk ordbok (i samarbeid med Norsk språkråd) og en svensk uttaleordbok.

Finska språkbyrån ved Forskningscentralen för de inhemska språken arbeider med en finsk basordbok og er ferdig med en

finsk nyordliste. Byrån för svenska språket gransket bl.a. en liste over arbeidsmarkedsterminologi i 1978, og arbeider med en svensk uttaleordliste med særlig vekt på finlandssvensk uttale.

Dansk Sprognævn står for utgivelsen av "Retskrivningsordbog" og er i gang med en omfattende revisjon av den siste utgaven fra 1955.

Kursvirksomhet

Myndighetenes språk har i de siste årene kommet stadig sterkere i søkelyset, og flere av språknemndene har engasjert seg i arbeidet med å gjøre dette språket lettere tilgjengelig. Språknemndene i Sverige og Finland legger stor vekt på dette arbeidet og holder en rekke kurs o.l. for ansatte ved offentlige kontorer, i radio og tv, forlagsfolk, lærere, oversettere, sekretærer og andre. Sekretæren i Svenska språknämnden har vært formann i språkgruppen i den såkalte Byråkratiutredningen, som har hatt til oppgave å undersøke muligheten for å bedre kontakten mellom myndighetene og allmennheten.

Dansk Sprognævn har nær kontakt med danske oversettere i EFs institusjoner i Bruxelles og Luxembourg, og en representant for nemnda har holdt kurs i dansk lovspråk for danske EF-ansatte. Nemnda samarbeider også med Danmarks Forvaltningshøjskole, og en representant for nemnda har gjennomgått språklige problemer i forbindelse med utformingen av lover og bekjentgjørelser.

Norsk språkråd har i samarbeid med Forbruker- og administrasjonsdepartementet arrangert kurs for norsklærere og språkkonsulenter for det offentlige.

Uttalelser

Språknemndene uttaler seg ofte til myndighetene om språkspørsmål, enten på eget initiativ eller ved at de får utredninger o.l. til uttalelse. Flere av nemndene har f.eks. støttet tanken om en nordisk radio- og tv-satellitt, fordi den antakelig vil få stor betydning for språkforståelsen i Norden. I 1978 uttalte

Norsk språkråd seg bl.a. om navn på oljefelt i Nordsjøen, om den første lese- og skriveopplæringen på dialekt, om bruk av ordliste til eksamen ved pedagogiske høyskoler og om en rekke saker som angår forholdet mellom bokmål og nynorsk. Svenska språknämnden uttalte seg til Utbildningsdepartementet om utredningen "Vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning" og til Socialdepartementet om rapporten "Medicinsk språkvård".

Spesielle arbeidsoppgaver

Enkelte av språknemndene har spesielle arbeidsoppgaver. Dansk Sprognævn legger f.eks. stor vekt på innsamling av ord og uttrykk. I 1978 ble nemndas sitatsamling økt med ca. 30 000 sedler slik at den nå er på til sammen ca. 560 000 sedler. Den svenske språknemnda i Finland har i 1978 foretatt en omfattende kartlegging av oversettere til svensk innenfor statsforvaltningen. Det grønlandske språk- og rettskrivningsutvalget har lagt fram en liste for det nye landstinget over egnede personnavn og tilrådinger om grønlandisering av en rekke navn som er vanskelige å uttale.

Samisk språknemnd arbeider også mye med navnespørsmål, f.eks. i tilknytning til veiskilting i samiskspråklige distrikter. Nemnda ser det også som en hovedoppgave å arbeide for å styrke det samiske språkets offisielle status. Arbeidet med en felles nordsamisk ortografi har vært den viktigste saken for nemnda de siste årene. Den nye rettskrivningen er nå godkjent av Samekonferansen, og Nordisk sameråd har tilrådd at den blir tatt i bruk fra 1. juli 1979.

Også Norsk språkråd har de siste årene arbeidet mye med rettskrivningsspørsmål. En innstilling fra rådet om endringer i bokmålsrettskrivningen vil antakelig bli ferdig i løpet av 1979 og oversendt til myndighetene for endelig avgjørelse. Språkrådet inntar for øvrig på mange måter en særstilling blant språknemndene i og med at rådet har språkpolitiske oppgaver ved siden av de språkfaglige. Rådet får stadig flere saker som gjelder den lovfestede likestillingen mellom bokmål og nynorsk i skoleverket og i offentlig tjeneste.

Til tross for ulikhetene mellom språknemndene har de alle et felles mål: å gjøre språket til et uttrykksfullt og smidig redskap for kommunikasjon. På nordisk plan er målet å øke språkforståelsen mellom landene og hindre at språkene fjerner seg unødvendig fra hverandre.